

KIBRIS'TA FBIS FAALİYETLERİ: ENFORMASYON MU, ENTELİJANS MI?

Ulvi KESER¹

Öz: İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Ortadoğu coğrafyası ve Akdeniz'de farklı angajmanların içerisinde giren İngiltere ve ABD, bu bağlamda farklı askeri ve stratejik antlaşmalara imza atarlar. 1947 yılında imzalanan UKUSA antlaşmasıyla dünyayı farklı bölgelere ayıran bu iki ülke, özellikle Balkanlar, Ortadoğu, Avrasya ve Akdeniz coğrafyasının takip, kontrol, keşif ve gözetleme faaliyetlerini kendi üstlerine alırken, nispeten daha sıkıntısız ve çeşitli menfaat hesapları kapsamında daha risksiz ve kârsız olan bölgeleri ise Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda'ya bırakırlar. Bu kapsamda Akdeniz'e çok özel bir önem addeden her iki ülke, Doğu Akdeniz'de “batmayan ada” olarak da adlandırılan Kıbrıs'a yönelik politikalarına da hız verirler. İngiltere'nin Filistin ve Süveyş coğrafyasındaki askeri birliklerini adaya kaydırmasının ardından faaliyete geçen Agrotur ve Dikelya askeri üslerinin yanında, ABD de bugün Echelon adı verilen ve bütün dünyayı kapsamına alan telekulak sistemi için düğmeye basar ve İngilizlerle müşterek entelijans faaliyetlerine girişir. Bu kapsamda adada sessiz sedasız çalışmaya başlayan tesislerden birisi de ABD'nin klasik anlamda radyo istasyonu olarak gösterdiği FBIS (Foreign Broadcast Information Service) olur. Varlığı yıllar boyu tartışılan ve Kıbrıs'ta 1974 yılına kadar Girne yakınlarında Alsancak'ta ve Lefkoşa civarında Alayköy'de bulunan tesisler, 20 Temmuz 1974 sonrasında adanın güneyine taşınır. ABD ve İngiltere'nin bu hizmetler karşılığında her yıl büyük meblağlar ödediği GKRY ise, farklı yerlerde bilinen bilinmeyen dinleme istasyonlarıyla tam anlamıyla gizemli bir askeri istihbarat merkezi haline gelir.

Anahtar Kelimeler: *Kıbrıs, FBIS, İstihbarat, Enformasyon, ABD.*

Article Category: International Relations/History/Intelligence Studies

Date of Submission: 02.03.2021

Date of Acceptance: 03.03.2021

---

¹ Prof. Dr., Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanı.
Email: ulvi.keser@gmail.com.

FBIS ACTIVITIES IN CYPRUS: INFORMATION OR INTELLIGENCE?

Abstract: Subsequent to the Second World War, the United Kingdom (U.K.) and the United States of America (U.S.), having varied engagements in the Middle East and the Mediterranean for their national interests, put signatures on different military and strategical treaties. These abovementioned countries divided the world into different parts via the UKUSA Treaty in order to get the responsibility of the Balkans, Middle East, Eurasia, and the Mediterranean for the surveillance, control, patrolling, and intelligence, but handled the responsibility of the rest of the world to Australia, New Zealand, and Canada, since those geographies were comparatively problem-free and had no advantage territories, and therefore, no major interest for them. Taking the strategic importance of the unsinkable island “Cyprus” into consideration, both countries continued their policies towards the island. As soon as the United Kingdom relocated some military forces from Palestine and the Suez areas to Cyprus, both the Akrotiri and Dhekelia sovereign military bases are established on the island. In addition, the Echelon intelligence system started getting information via the facilities in Cyprus for the U.S. and British interests. One of those abovementioned facilities working for the U.S. and British interests is the one named FBIS (Foreign Broadcast Information Service), which the U.S. still insists on presenting it as a simple radio station. The facilities that became very controversial on the island are located in two different points in Cyprus; one in Karavas village in the vicinity of Kyrenia and the second one in Yerolakkos near Nicosia. However, both facilities were relocated once more to the southern part of Cyprus after the Turkish Peace Operation in 1974. On the other hand, Greek Cypriot Administration was given enormous sum of money each year by the U.S. and the U.K. for all these services related to these mysterious military intelligence centers.

Keywords: Cyprus, *FBIS, Intelligence, Information, USA.*

Giriş

Amerikalıların kısaca FBIS olarak bilinen “Amerikalıların dünyaya açılan penceresi”² ve “istihbarat faaliyetlerinde belkemiği”³ olan *Foreign Broadcasting Information Service* (Yabancı Yayın Enformasyon Servisi) adlı organizasyonu, İkinci Dünya Savaşı sürecinde fiiliyata geçirilmiş ve savaşın sonlanmasıyla birlikte 1946 senesinde Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) kontrolünde çalışmalarına başlanmıştır.⁴ Bu organizasyonla ilgili olarak, kurumun çok daha önceleri ve 1929 Büyük Buhranı sonrasında faaliyete geçerek, enformasyon alanında yapılan her türlü bilgi aktarımı, kontrol, gözetleme, kayıt ve arşiv çalışmalarında bulunduğu ve sonuçların önce İngiltere’de GCHQ karargâhına ve gerekli acil durumlarda ayrıca Washington DC’de NSA merkezine iletiildiği belirtilmektedir.⁵ Örneğin, 15 Ağustos 1945 tarihinde Japon İmparatoru Hirohito’nun teslim olacağını Japon halkına duyuran FBIS olmuştur.⁶ Aynı yıllarda, İngiliz BBC haber kuruluşu 30 farklı dilde günlük 1.250.000 kelime tarama gücüne sahipken, yabancı dil yetersizliği nedeniyle bunlardan ancak 300.000’lik kısmını İngilizceye çevirilip kullanabilmekteydi. Oysa FBIS faaliyetlerinde kayda düşen neredeyse herşey işleme tabii tutulmakta ve böyle bir sıkıntı yaşanmamaktadır. FBIS, 1992-2004 sürecinde % 56’lık kısmı İngilizce olmak üzere binlerce kayıt yapmıştır. İngilizce’den sonra Rusça ve Arapça dilleri gelmektedir. Amerikan Büyükelçiliklerinin yanında, Amerikan askeri komuta merkezlerine ve denizaşırı birimlere de bilgi aktarımında bulunan FBIS, bazılarınca “*hayati*” olarak değerlendirilirken, bazı kaynaklar da onu “ *faydalı*” olarak nitelendirmektedir.⁷ Okinawa ve Abidjan kaynaklı bilgi aktarımı ise genellikle “*sıradan*” olarak nitelendirilmiştir.

Bu noktada belirtilen sürede 202.102 İngilizce, 37.110 Rusça, 27.132 Arapça, 19.745 İspanyolca, 13.804 Fransızca, 12.401 Çince, 7.668 Almanca, 6.595 Türkçe dinleme ve istihbarat yapmıştır. Ayrıca Sırpça, İbranice, Portekizce, Korece, İtalyanca, Urduca, Yunanca, Macarca, Slovakça, Bulgarca da söz konusudur. İstihbarat ve dinleme faaliyetleri, ağırlıklı olarak, iç siyaset, uluslararası politika, devlet yönetimi, askeri karargâhlar, milli ekonomi, uluslararası ekonomi,

² Kalev Leetaru (2010), “The Scope of FBIS and BBC Open-Source Media Coverage, 1979-2008”, *Studies in Intelligence*, Cilt 54, Sayı: 1, Mart 2010, s. 118.

³ A.g.e., s. 18

⁴ Bu organizasyon, ismini, gelişen sürece bağlı olarak OSI/*Open Source Intelligence* (Açık Kaynak İstihbaratı) haline getirmiştir.

⁵ Kalev Leetaru (2010), “The Scope of FBIS and BBC Open-Source Media Coverage, 1979-2008”, ss. 17-35.

⁶ A.g.e., ss. 17-35.

⁷ CIA-RDP07-02184R000300510011-1 sayılı, 26 Kasım 1980 tarihli “*Gizli*” ibareli, FBIS karargâhından ilgili alt birimlere gönderilen resmi rapor.

terörizm, insan hakları, siyaset, her türlü medya faaliyetleri, enerji, teknoloji, silahlanma, altyapı, çevre, göç, iletişim teknolojisi, uyuşturucu ve çatışmalar konularındadır. Bu organizasyonun amacı, tüm dünyada her türlü basın yayın faaliyetlerini ve bilhassa Doğu Bloku ve Ortadoğu ülkelerinin iletişim faaliyetlerini gözlemlemek, bunun dışında yazılı basın çalışmaları ve her türlü ekonomik girdi sağlayan yayınları denetim altına alarak, bununla ilgili dijital veri merkezleri ve sistemleriyle devlete ait olsun olmasın ses, görüntü vb. şekillerde her çeşit iletişim girişimlerini gözlemek, kayıt altına almak ve şüphesiz bunları ulusal çıkarlara bağlı olacak şekilde istifade etmek üzere arşivlemektir.

İlk faaliyete geçtiğinde adı Yabancı Yayın İzleme (*Foreign Broadcast Monitoring*) olan kuruluş, ismini önce Yabancı Yayın İstihbaratı (*Foreign Broadcast Intelligence*) yapmış, ardından da bu isim Yabancı Yayın Enformasyon (*Foreign Broadcast Information*) şeklini almıştır. Kuruluşun toplama birimi, dünyanın neresinde olursa olsun her türlü iletişim kaynağını ve gönderilen her çeşit iletiyi yakından takip edebilmekte, günlük olarak ortalama 2.000.000 kelimeyi değerlendirmekte ve bunların arasından 150.000 kadar kelimeyi yakın takibe alarak son derece ayrıntılı, dikkatli ve hassas gözlem, takip ve denetleme yapabilen sistemleriyle analiz-sentez yapmaktadır.⁸ ABD tarafından ilk olarak 26 Şubat 1941 günü faaliyete geçtiğinde, Başkan Franklin D. Roosevelt tarafından verilen talimatla, hasım pozisyonunda olunan devletler, işgal altındaki devletler ve bitaraf olmaya çalışan devletlerin yakın denetim altında olabilmesi ve bunların çok sıkı denetlenmesi yönündeki kararlar 1942 senesi sonuna kadar 25 değişik dinleme istasyonundan 15 değişik lisanda alınan günlük 500.000 kelimelik bir denetim, kontrol, gözlem, arşivleme ve analiz yapılmaya başlanır. Bu arada, İngiliz BBC kuruluşunca her daim dillendirilen “*Ulusumuz Millete Barış Anlatacak*” (*Nation Shall Speak Peace Unto Nation*) düsturu ise, bilhassa İngiltere-ABD dayanışması ve stratejik ortaklığında ve tahmin edilemeyecek kadar kısa bir zamanda sisteme akmaya başlayan dost, düşman, hasım, rakip, tarafsız, arkadaşların barış ya da savaş yanlısı her türlü iletilerini hiç vakit kaybetmeksizin ve son derece hızlı bir şekilde sonuçlandırabilmektedir.

Kıbrıs adasındaki FBIS adlı sistem de, Kıbrıs’ın İngiltere sömürgesi olduğu günlerden itibaren ve bilhassa da İkinci Dünya Savaşı sürecinden itibaren -bugün de dahil olmak üzere- misyonunu aralıksız yerine getirmektedir. Konuyla ilgili olarak 8 Ağustos 1947 tarihinde Londra merkezli

---

⁸ Duncan Campbell (2000), *Signals Intelligence and Human Rights-the Echelon Report, Electronic Privacy Information Center*, Washington DC: Electronic Privacy Information Center, s. 19.

FBIS karargâhından *BBC İzleme Servisi (Monitoring Service)* Direktörü M. Frost'a gönderilen şifre mesajda, Kahire'deki İzleme Merkezi'nin Kıbrıs'a nakledilmesi konusunda Dışişleri Bakanlığından resmi bir talep geldiği belirtilmektedir.⁹ Buna göre, talep onay görmüş ve FBIS ile *BBC*'nin işbirliği ve malzeme değiş tokuşu¹⁰ yapması kararlaştırılmıştır. Konuyla ilgili olarak, ilk etapta, görevlendirilen uzman bir personel diplomatik pasaport koruması altında adaya gönderilir ve genelde adanın, özelde ise öncelikle Alsancak bölgesinin böyle bir merkez inşa etmek için uygun olup olmadığını araştırmaya başlar.¹¹ Adada konuyla ilgili olarak ilk değerlendirilen nokta yine aynı köydeki *Zerphyros*¹² olarak bilinen arazi olmakla birlikte, Alsancak'ta karar kılınır. Bu maksatla, 30 Nisan-7 Mayıs 1948 sürecinde CIA üst düzey yetkilileri Kıbrıs'a ziyarette bulunurlar. Aynı dönemde Atina'daki Amerikan 8. İstihkâm Kolordusu'ndan bir istihkâm subayı da inşaat çalışmalarını denetlemek amacıyla Kıbrıs'a gelmiştir. En fazla 65 FBIS personelinin¹³ görev yapması planlanan inşaatın 1 Kasım 1948-1 Ocak 1949 arasında tamamlanması planlanmıştır. Konuyla ilgili olarak *Eleftheria* gazetesinde çıkan bir habere göre, Amerikalıların dönümü 150 Sterlinden aldıkları arazi üzerinde, 50.000-60.000 Sterlin harcamayla, mekanik ve elektronik malzemenin ABD'den getirileceği bir dinleme merkezi açılacaktır.¹⁴ Gazeteye göre, Şubat 1948'den bu yana adada bulunan Amerikalı uzmanlar tarafından seçilen arazi Alsancak'ta Acheropitos Manastırı ile daha önceki köylü sahiplerinden dönümü 150 Sterline satın alınan *Zerphyros* denilen arazi arasındadır.

Amerikalıların aynı günlerde tesis etmeye çabaladıkları bir başka şey ise, Kıbrıs'ta açılacak Amerikan Konsoloslugu olur ve konuyla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı'nda yapılan 12 Ocak 1948 tarihli toplantıda, açılması planlanan 25-30 kadar Konsolosluk arasında en acil olanın Kıbrıs olduğu üzerinde görüş birliğine varılır.¹⁵ 1967 yılından itibaren görev tanımı değişen ve Amerikan hükümetinin yanında, ilgili birimlere yönelik olarak genel ilgi alanına giren her türlü yabancı yayının tercümesi görevini üstlenen FBIS, bu misyonu yerine getirirken, denizaşırı ve ülke içinde

⁹ CIA-RDP57-00384R001200110115-2 sayılı, 8 Ağustos 1947 tarihli "Gizli" ibareli resmi yazışma.

¹⁰ Burada kastedilen malzeme değiş tokuşunun esasında bilgi ve istihbarat paylaşımı olduğu şifre yazımın ilerleyen satırlarında ortaya çıkmaktadır.

¹¹ CIA-RDP79-0765A00120050203-3 sayılı, 14 Temmuz 1947 "CIA Office of Current Intelligence" çıkışlı istihbarat raporu.

¹² CIA-RDP78-03097A00120010009-5 sayılı, 5 Ocak 1948 tarihli "CIA Office of Current Intelligence" çıkışlı istihbarat raporu.

¹³ CIA-RDP78-0765A00120020209-2 sayılı, 4 Mayıs 1948 tarihli, L. K. White imzalı "CIA Office of Current Intelligence" çıkışlı istihbarat raporu.

¹⁴ *Eleftheria*, 10 Haziran 1948.

¹⁵ CIA-RDP78-0765A00120010080-6 sayılı, 5 Kasım 1965 tarihli, CIA Direktörü L. K. White imzalı "CIA Office of Current Intelligence" çıkışlı istihbarat raporu.

bulunan tesislerinden de istifade eder. Bu noktada, FBIS, Kıbrıs'ta faaliyete geçtikten hemen sonra İzleme Merkezi vasıtasıyla Uzak Doğu ve Latin Amerika coğrafyasından derlediği günlük 20.000 kelimeyi/istihbarat bilgisini hiçbir ücret/masraf talep etmeden *BBC*'nin Caversham merkezine iletacaktır. Bu bilginin nasıl seçileceği konusu ise *BBC* ile yapılan görüşmeler ve direktifleri sonrasında belirlenecektir. Konuyla ilgili olarak bilgi aktarımı konusunda, *BBC* kendi personelini kullanma isteğini belirtinceye kadar, bu bilginin değerlendirilmesi, tasnifi ve yorumlanması safhalarında FBIS yine aynı şekilde hiçbir ücret ya da masraf talep etmeden kendi personelini kullanacaktır. FBIS, ayrıca, Kıbrıs'taki merkezi vasıtasıyla günlük olarak maksimum 10.000 kelimelik bir bilgi seçkisini de Rusya, Balkanlar ve Ortadoğu coğrafyasından topladıktan sonra FBIS Washington ve *BBC* Caversham merkezine aktaracaktır.¹⁶ Amerikalılar ise, bütün bu faaliyetlerin başlamasının ancak Şubat 1948 itibarıyla olabileceğini değerlendirmektedirler. İngiliz Hazine Bakanlığı konuyla ilgili olarak gerekli ödeneği sağlarken, adadaki iletişim dairesi de altyapı için hazır olduklarını belirtir.

Böylece, İngiltere de kullanma ihtiyacı duymadığı Kıbrıs'taki malzemelerini Londra'ya taşıma imkânı bulacaktır.¹⁷ Söz konusu anlaşmanın bitmesini isteyen taraf ise, bunu 90 gün önceden karşı tarafa bildirecektir. Böylece, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'nden Balkan ve Ortadoğu coğrafyasına son derece geniş bir ağ üzerinde dinleme yapan Amerikalıların, bunu karşılıklı menfaat hesapları çerçevesinde İngilizlerle paylaşmaya devam ettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu arada, adadaki İngiliz yönetimi ise, Sömürgeler Bakanlığı'na gönderdiği bir yazıyla, Kıbrıs'taki FBIS merkezinin vergiden muaf olup olmadığını sorar. Londra'daki ABD Büyükelçiliği'ne de sorulan bu soruya sadece ABD Dışişleri Bakanlığı adına kayıtlı olan mülklerin vergiden muaf olduğu cevabı verilir. Sadece ABD Dışişleri Bakanlığı adına kayıtlı, muhtemelen Büyükelçilik konutunun muaf olduğunun bildirilmesinin hemen ardından, FBIS'e ait merkezlerin de vergiden muaf olmaları konusunda girişim başlatılır.¹⁸ Konuyla ilgili olarak İngiliz yönetiminin de kafası karışıktır ve onlar da işin içinden çıkamayınca durumu Londra'ya sormaya karar verirler. Ancak oradan da istedikleri gibi bir cevap gelmeyince, -Amerikalıların da istediği şekilde- diplomatik ayrıcalık ve dokunulmazlıkların muafiyetle birlikte uygulanması yolu tercih

¹⁶ CIA-RDP57-00384R001200110115-2 sayılı, 8 Ağustos 1947 tarihli "Gizli" ibareli Londra merkezli FBIS karargâhından *BBC* İzleme Servisi (*Monitoring Service*) Direktörü M. Frost'a gönderilen resmi yazışma.

¹⁷ M. A. Frost imzasıyla FBIS Washington merkezine gönderilen 15 Ekim 1947 tarih ve 07/MS/MAF sayılı şifre yazı.

¹⁸ CIA-RDP57-00384R001200110108-0 sayılı, 13 Mayıs 1948 tarihli "Gizli" ibareli CIA Harekat Merkezi'nden Tümgeneral .... imzasıyla CIA Başkanlığı'na gönderilen resmi yazışma

edilir.¹⁹ Konuyla ilgili olarak Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi de uygulamaya devam ettikleri yasalarda bazı değişikliklere gitmek suretiyle Amerikalıların talep ettiği çözümü kabul ederler.²⁰

Konuyla ilgili olarak daha sonra yapılan anlaşmayla, FBIS tesislerinin de ABD Büyükelçiliği gibi özel mülkiyet olarak değerlendirileceği ve vergiden muaf tutulacağı belirtilir. Konuyla ilgili olarak daha sonra özellikle adadaki Amerikan konsolosu William J. Porter aracılığıyla yapılan görüşmeler ve yazışmalarda da, adadaki İngiliz yönetiminin 1908 ve 1931 tarihli yasalarıyla yabancı devletlerin ülkede taşınmaz mal alabilmeleri konusuna açıklık getirir ve İngiliz yönetimini ikna eden Amerikalılar, böylece FBIS tesislerini de tıpkı Büyükelçilikleri gibi koruma altına almayı başarırlar.²¹ Kıbrıs hükümeti de, adadaki bütün Amerikan taşınmazlarını FBIS tesisleri de dâhil olmak üzere ABD tarafından sahiplenmiş bir bütün olarak değerlendirir ve 5534, 5535, 5536, 5537, 5538 ve 5539 tapu numarasıyla hepsini kayıt altına alır.²²

1. FBIS ve Kıbrıs'ta Kurulma Süreci

Kahire'deki FBIS Akdeniz Bürosu tarafından yapılan bir açıklamayla Kıbrıs merkezinden yapılacak her türlü araştırma/soruşturma faaliyeti de daha önceki düzenlemeler çerçevesinde ve istenmeyen güvenlik tehditlerini önleyecek şekilde yapılacaktır.²³ Bu arada, Washington DC'deki FBIS ve CIA merkezleriyle ilgili diğer merkezler arasında Kıbrıs'taki dinleme merkezinin yapım aşaması konusunda yapılacak her türlü görüşmenin açık kaynaklar, yani telefon ve telgraf gibi sistemlerle yapılmasında CIA ve FBIS'in bölge sorumluları ve bölgede yaptıkları operasyonların açığa çıkmaması koşuluyla bir sakınca olmadığı da belirtilir.²⁴ Öte yandan, Amerikalılar, adadaki tesisi bir yandan İngiltere ile işbirliği içerisinde kullanma ve yeniden organize etme çabasına girmişken, 3 Ağustos 1948 tarihli bir talimatla da Kıbrıs'taki FBIS merkezlerinde görevlendirilecek yerli ve yabancı personelin güvenlik soruşturmalarının da hassasiyetle

¹⁹ CIA-RDP57-0384R001200110050-4 sayılı, 20 Ekim 1948 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Girne Akdeniz Bürosu Sorumlusuna gönderilen Roger G. Seely imzalı resmi yazışma.

²⁰ CIA-RDP57-0384R001200110072-0 sayılı, 3 Şubat 1949 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Girne Akdeniz Bürosu Sorumlusuna gönderilen Lawrence R. Houston imzalı resmi yazışma.

²¹ CIA-RDP57-0384R001200110072-0 sayılı, 3 Şubat 1949 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Girne Akdeniz Bürosu Sorumlusuna gönderilen Lawrence R. Houston imzalı resmi yazışma.

²² CIA-RDP57-0384R00120010001-8 sayılı, 2 Haziran 1950 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Akdeniz Bölge Sorumlusu Walter Pforzheimer'a gönderilen resmi yazışma.

²³ CIA-RDP78-03097A00120040172-1 sayılı, 10 Kasım 1948 tarihli "Tasnif Dışı" ibareli FBIS Harekat Şefi'ne gönderilen L.K. White imzalı resmi yazışma.

²⁴ CIA-RDP78-00384R001200120142-6 sayılı, 18 Mayıs 1948 tarihli "Gizli" ibareli FBIS İstihbarat biriminden istihbarat başkanına gönderilen Albay .... imzalı resmi yazışma.

tamamlanması ve bu süreçte FBIS izleme merkezi için *BBC* tesislerinde görevlendirilen elemanlarla ilgili düzenlemelerin de dikkate alınması istenir.²⁵

Bu arada, Amerikalıların canını sıkan bir olay ise, adada huzusuzluk yaratan işçi olaylarıdır. FBIS Kıbrıs sorumlusu da, bu konuda güvenlik tedbirleri almak ve destek sağlamak amacıyla İngiliz askeri yetkilileriyle görüşmektedir. FBIS karargâhının bu konudaki itirazı, güvenlikle ilgili bir tedbir alınacaksa, bunun öncelikle Lefkoşa'daki Amerikan Büyükelçiliği vasıtasıyla yapılması yönündedir.²⁶ Adada neredeyse bütün faaliyetlerini İngiliz destek ve onayıyla yapmakta olan Amerikalıların güvenlik konusunda İngiltere'ye fazla yakın olmak istememeleri ise, kendi iç sistemleriyle ilgili açık istihbarat vermeme kaygısından olabilir.

1974 yılına kadar FBIS'in Kıbrıs'taki ana karargâhı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) topraklarında kalan ABD Büyükelçiliği'nin ikincil karargâhı bağlamında adanın kuzeyinde Girne'nin Lapta bölgesinde bugün Alsacak olarak adlandırılan Karavas/Karava isimli köyde konuşlanmıştır.²⁷ 1948 yılında ilk inşaat sürecinde Kıbrıs İletişim Dairesi tarafından "*Fedmonitor Kyrenia*"²⁸ adresi verilen merkez, Girne'ye takribi 10 kilometre, Lefkoşa'ya ise takribi 30 kilometre uzaklıktadır. Amerikalıların tesisi kurmak ve İngiliz yöneticilerle resmi görüşmelerde bulunmak üzere üst düzey CIA personelini adada bulundurduğu dönemde, basın-yayın organlarına bir açıklamaları olmamasına rağmen, durum basına da yansır ve 20 Şubat 1948 tarihli *Eleftheria* gazetesi "*Kıbrıs'ta bir yayın istasyonu*" başlığıyla bu durumu haber yapar. Gazete, ayrıca, savaş döneminde de adada böyle bir Amerikan tesisi bulunduğunu ve bu merkezin Rusya'dan Yunanistan'daki gerillalara kadar geniş bir çerçevede dinleme yaptığını, adada yeniden ortaya çıkan bu merkezle Anglo-Amerikanların özellikle Ortadoğu coğrafyasında ne olup bittiğini takip edeceğini yazar. Bu arada, FBIS karargâhının yeterli sağlık hizmetlerinden uzak bir yerde konuşlanması nedeniyle çoğunluğu Kıbrıs dışından getirilecek ve ada şartlarıyla sağlık hizmetleri konusunda bilgi sahibi olmayacak personel yüzünden sıkıntı yaşanacağını düşünen Amerikalılar, bu süreçte Girne bölgesinde sadece 3 doktor bulunduğunu, bunlardan birisinin yaşlı

²⁵ CIA-RDP78-03097A001200130143-4 sayılı, 9 Ağustos 1948 tarihli "*Gizli*" ibareli Londra merkezli FBIS karargâhından L. K. White imzasıyla FBIS Londra Bürosu direktörlüğüne gönderilen resmi yazışma.

²⁶ CIA-RDP78-03097A00120040164-1 sayılı, 12 Ağustos 1948 tarihli "*Tasnif Dışı*" ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

²⁷ "FBIS Foreign Broadcast Information Service, Eyewitness Reports from the FBIS Mediterranean Bureau, 20-23 July 1974, Lefkoşa ve Washington DC, 18 Eylül 1974, s. 1.

²⁸ CIA-RDP57-0384R00120010122-4 sayılı, 23 Şubat 1948 tarihli "*Gizli*" ibareli FBIS Girne Akdeniz Bürosu Sorumlusuna gönderilen Roger G. Seeley imzalı resmi yazışma.

bir İngiliz, diğerlerinin ise haklarında nerdeyse hiçbir şey bilinmeyen iki Rum olduğunu belirtirler.²⁹

Bu durum, adı geçenlerin FBIS için doktor olarak görevlendirilmelerini istihbarat açısından sakınca yaratmaktadır. Çalışan bütün personelin fiziki muayenelerinin yapılması, yerel hastalıklara karşı herkesin aşılması, hijyen ve genel sağlık taramalarının yapılmasının yanında, su kaynaklarının düzenli olarak kontrol ve temizliğinin yapılması, ortaya çıkabilecek muhtemel hastalıklara karşı personelin sağlık eğitiminden geçmeleri, hasta ya da yaralı personelin iş akdinin iş güvenliği yasasına göre feshedilmesi, gerekli hallerde sağlık raporu verilmesi ve bütün bunların hakkında güvenlik soruşturması yapılmamış ya da olumsuz sonuçlanmış doktorlarla yapılmaması gerekmektedir.³⁰ Sonuç olarak, Amerikalılar, kendilerine uygun bir doktoru Lefkoşa'daki Büyükelçilik'te bulurlar. Genç, bilinen ve yetenekli olduğu belirtilen, ayrıca yıllarca İngiliz Ordusu'nda da askeri doktor olarak görev yaptığı belirtilen bu doktor, aynı zamanda ABD'ye gidecek olanların vize işlemleri sırasında sağlık kontrollerini de yapan doktordur. Söz konusu doktor, yaptığı her muayene için 10 Şilin ücret alacaktır ve Lefkoşa dışına çıktığı her seferde de kendisine muayene başına ek 10 Şilin ücret verilecektir.

Konuyla ilgili olarak FBIS Washington DC merkezi de kadroda görevlendirilecek doktor konusunda bölge sorumlusu ve CIA Genel Direktörü'nün olurunun ardından onay verir ve gerekli harcamalar için ek ödenek çıkartır.³¹ Öte yandan, Kıbrıs'ta görev yapan Amerikan personeli ile FBIS çalışanlarının resmi statüsü CIA Genel Konseyi'nde tartışılmaya başlamıştır. Konuyla ilgili çalışmalara başlayan CIA merkezi, bu çalışanların statüsünün ne olacağı konusunda henüz net bir karara varmış durumda değildir. Bütün bu FBIS çalışanlarına diplomatik bir statü kazandırmak ve onları böyle bir dokunulmazlık zırhıyla korumak, esasında Kıbrıs'ta karşılaşılabilecek muhtemel mahalli kısıtlamaların da önüne geçecektir.³² Ancak bu durum, şüphesiz, personelin kimliğinin bir ölçüde de olsa deşifre olması anlamına da gelmektedir. Bu konuda nihai bir karar verilemediğinden, adadaki personelin karşılaştıkları güçlükleri kendi imkân ve kabiliyetleri

²⁹ CIA-RDP78-03097A00120040231-5 sayılı, 10 Eylül 1948 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

³⁰ CIA-RDP78-03097A00120040231-5 sayılı, 10 Eylül 1948 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

³¹ CIA-RDP78-03097A00120040240-5 sayılı, 12 Ekim 1948 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Akdeniz Bölge Sorumlusuna gönderilen L.K. White imzalı resmi yazışma.

³² CIA-RDP78-03097A00120040128-5 sayılı, 2 Aralık 1948 tarihli "Tasnif Dışı" ibareli Kahire FBIS Akdeniz Bölge Sorumlusuna gönderilen L.K. White imzalı resmi yazışma.

ölçüsünde aşmaları tavsiye edilir. Aynı günlerde yeniden ortaya çıkan bir başka gelişme ise, Kıbrıs'taki FBIS merkezine Yakınoğu ve Ortadoğu'dan Kahire merkezli olarak nakledilecek olan personelin transferinde güvenlik açısından azami dikkatin gösterilmesi ve bu konuda Amerikan hükümetinin herhangi bir yükümlülüğünün olmadığı gösterilmesidir.

Bu noktada örnek olarak gösterilen bir husus ise, personelin üçünün Mısır pasaportu taşımayan kişiler olması ve Kıbrıs'taki görevin tamamlanmasının ardından tekrar geri dönmek istediklerinde Mısır'a giriş konusunda bir garantilerinin söz konusu olmamasıdır.³³ Bu basit örnek bile Amerikalıların canını sıkacak türden bir vaka olarak gösterilir. Kahire'den getirilen personelin yanında araç gereçlerle de donatılan Kıbrıs FBIS merkezinde CIA'nın Akdeniz bölge sorumlusuna verilen şifre kod numarası 101.715 olurken, CIA'e dönük Kahire'nin şifre kod numarası da 151.625 olarak belirlenmiştir. Bu konuda azami dikkat gösterilmesi istenirken, nakliyenin kritikliği, adanın içinde bulunduğu stratejik pozisyon nedeniyle de özen had safhadadır ve malzemenin taşınması için sağ direksiyon büyük bir vagon araç temin edilmesi de talep edilir.³⁴

Tam da bu noktada, FBIS Kıbrıs merkezinde görev yapan üst yönetime Albay Pruden'in teknik ekibiyle istişare içerisinde olması, FBIS'in menfaatlerini koruyup kollamanın birincil önceliği olduğunu hatırlanarak çıkarmaması ve MECA (*Mediterranean Emergency Communications Association*/Akdeniz Acil İletişim Merkezi) Kahire'den adaya taşınan FBIS'in adadaki faaliyetlerinin aksamadan devam edebilmesi amacıyla her türlü tedbirin önceden alınması ve adaya yerleştirilecek vericiyle ilgili olarak ortaya konulan itirazların değerlendirilerek sonuca bağlandığı da nispeten sert bir üslupla hatırlatılır.³⁵ Kıbrıs'taki bu karargah aracılığıyla aralıksız gözetim, takip, kontrol ve denetim yapılan yerlerden birisi de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) resmi haber ajansı olan TASS ve buna bağlı diğer basın yayın faaliyetleridir. Bilhassa Soğuk Savaş sürecinde, ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki savaş, çok farklı alanlarda ve kara propaganda şekliyle kendini göstermektedir. Söz gelimi, 30 Ağustos 1961 günü ABD Başkanı John F. Kennedy'nin o günlerde Cenevre'de görevli olan Amerikan misyonuna nükleer silahlarla ilgili görüşme ve müzakere sürecinde SSCB yetkilileriyle müzakerelere devam edilmesi

³³ CIA-RDP78-03097A00120040016-4 sayılı, 29 Aralık 1948 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Akdeniz Bölge Sorumlusuna gönderilen L.K. White imzalı resmi yazışma.

³⁴ CIA-RDP78-03097A00120050119-9 sayılı, 25 Şubat 1949 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Akdeniz Bölge Sorumlusuna gönderilen L.K. White imzalı resmi yazışma.

³⁵ CIA-RDP78-03097A00120050039-8 sayılı, 22 Mart 1949 tarihli "Gizli" ibareli FBIS Akdeniz Bölge Sorumlusuna gönderilen L.K. White imzalı resmi yazışma.

yönünde talimat, yetki ve onay verilmesi ve hemen ardından bütün bu gelişmelerin medya aracılığıyla kamuoyuna yansıtılması planlanırken, SSCB kanadından karşı hamle gelir ve anılan ülke ulusal menfaatleri gereği nükleer başlıkların kullanılması, geliştirilmesi ve üretilmesi yönünde faaliyetlerin sürdürüleceği açıklaması yapılır. Bu süreçte birbirlerinin nefesini çok yakından hisseden her iki ülkenin bu tahrikkar girişimleri, şüphesiz ülkelerin istihbarat çalışmalarında da kendini gösterecektir. Bu süreçte SSCB tarafından ulusal sınırlar dışına yapılan her türlü basın yayın faaliyetleri, her çeşit yazışmaları, görsel işitsel her türlü iletileri Kıbrıs adası üzerinden İngiltere ve ABD tarafından denetim, kontrol, analiz ve arşivlemeye tabii tutulur. Bu bağlamda, adadaki ABD dinleme merkezleri, özellikle TASS vasıtasıyla her gün iletilen 30.000 kelime civarındaki verinin daha başlangıçta 4/5'ini (% 80 civarı) kontrol ve takip etme gücüne sahiptir. TASS tarafından yapılan basın yayın faaliyetlerinin % 60'lık bölümü SSCB'nin resmi görüşlerini gösteren uluslararası ilişkiler bağlamında yayınlar olurken, % 40 ise umumiyetle SSCB'nin ulusal ve uluslararası başarılarını ve bu bağlamda doğal olarak düşman ülkelerin ne derece etkisiz ve başarısız olduklarını gösteren kara propagandaya yönelik yayınlardır.

21 Haziran 1948'de adada yapımına başlanan ve Ocak 1949'da inşaat çalışmaları kalifiye eleman ve işgücü bağlamında çekilen sıkıntılara rağmen tamamlanan FBIS Kıbrıs Bürosu, 1948 senesinden başlayarak İngiliz yayın kuruluşu *BBC (British Broadcasting Cooperation)* ile dirsek teması halindedir ve *BBC*'nin ulusal/uluslararası çıkarlar doğrultusunda yaptığı faaliyetlerden istifade etmektedir.³⁶ İlginçtir ki, daha 21 Haziran 1948 tarihinde binanın temeli atılırken, tesisin bahçesine kurulacak verici ve antenler de bölgeye getirilmiş ve antenlerin dikilebilmesi için makinelerle çukurlar açılmış durumdadır. Bu arada ilk etapta sadece 3 kişi olan FBIS personelinin inşaat çalışmaları devam ederken ihtiyaç duyduğu pek çok malzemenin temini bağlamında İngiliz askeri yetkilileriyle de bir anlaşmaya varılır. Buna göre, Amerikalı personelin NAAFI³⁷ olarak bilinen İngiliz askeri kolaylık tesislerinden her türlü gıda, tütün ve sigara gibi ihtiyaçlarını temin etmesi sağlanır. Tesiste kullanılacak teknik malzemenin bir kısmı da daha önceden adaya getirilmiş durumdadır ve bunlar da inşaat bitinceye kadar Larnaka'da İngilizlere ait Royal Electrical and Mechanical Engineering/Kraliyet Elektrik ve Mekanik İstihkâm Birliği'nin depolarında muhafaza edilmektedir. Bazı ekipmanlar ise doğrudan Girne'ye getirilmiş ve prefabrik binanın yanında depolanmıştır. İnşaatın tamamlanmasının ardından hepsi İngiliz Ordusu

³⁶ Roland A. Way (1958), *The BBC Monitoring Service and Its US Partner*, Washington DC: CIA Historical Review Program, s. 75.

³⁷ Navy Army Air Forces Institute.

tarafından bölgeye taşınacak ve içeriye alınacak durumdadır. Hemen akabinde, biri daktilo memuru ve diğeri de inşaatta bekçi olarak görev yapacak iki Kıbrıslı da burada çalışmaya başlar. Bu arada, özellikle dağlık bölgelerde kullanılmak üzere talep edilen 6 silindirli 1948 model Ford Sedan aracın ihtiyacı karşılamayacağı ve adaya uygun olmadığı da belirtilir.³⁸

2. Amerikan FBIS Faaliyetleri ve Ekipman Temini

İlk etapta iki kat ve 8 odalı olarak planlanan FBIS Kıbrıs Bürosu'nda, ayrıca yazılı bültenlerden personel kayıtlarına, personel sicillerinden arşivlere kadar pek çok alanda ihtiyaç duyulan kırtasiye eksikleri de söz konusudur; ancak zaman içerisinde hepsi halledilecektir. Aynı dönemde Amerikalıların yaşadıkları bir sorun ise, Kahire'den Kıbrıs'a getirilecek malzemeler ve çeşitli yedek parçanın ülke dışına çıkması konusunda ağırdan alan Mısır hükümetiyle yaşanmaktadır. Bazı ofis malzemeleriyle askeri cip ve silahların çeşitli parçalarının adaya sevk edilmesi konusunda askeri ataşenin uçağından istifade edilmesi de planlanmış durumdadır. Getirilen iki askeri cip ise nispeten iyi durumdadır ve bunların tamir ve bakımları da bedeli mukabilinde İngiliz askeri personelince yapılmaktadır. İngilizlerle güvenlik konusunda yapılan toplantıda, Albay Patrick Turnbull, bu tesiste görev yapacak olan ister Amerikan vatandaşı, ister Kıbrıs vatandaşı ve isterse üçüncü dünya ülkelerinden birinin vatandaşı olsun herkesin sicil dosyalarını ve gerekli künye bilgilerinin kendilerine teslim edilmesini talep eder.

Bu aşamada Amerikalıları endişelendiren bir diğer husus ise, özellikle seçme-seçilme hakkına sahip Kıbrıslı Rumlar arasındaki neredeyse % 40'a varan komünist sempatanlığıdır. Nitekim adadaki 6 kasabadan 5 tanesi -o dönemde- komünist Belediye Başkanları tarafından yönetilmektedir.³⁹ Örneğin, adada FBIS tesislerinin açılma sürecinde de Amerikalılar Kıbrıs Valisi Lord Winster'a baskı yaparak, Amerikalılar ve Amerikan tesislerine yönelik komünist tehditlere karşı daha ağır tedbirler almalarını talep ederler.⁴⁰ 19 Ekim 1948 tarihinde İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne ait Lefkoşa'daki telsiz istasyonunun dinamitlenmesi sonrasında, Amerikalılar da Alsancak'ta dikenli tellerle ilave güvenlik personeliyle tedbirlerini arttırdılar. Konuyla ilgili olarak 12 kişinin tutuklanması ve bunların ifadelerinde patlayıcıların esasında

³⁸ CIA-RDP78-03097A00120040164-1 sayılı, 12 Ağustos 1948 tarihli "*Tasnif Dışı*" ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

³⁹ CIA-RDP78-03097A00120040164-1 sayılı, 12 Ağustos 1948 tarihli "*Tasnif Dışı*" ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

⁴⁰ CIA-RDP57-0384R001200110081-0 sayılı, 23 Ekim 1948 tarihli "*Gizli*" ibareli, 08.21 sayılı Reuters kaynaklı ve FBIS Girne Akdeniz Bürosu Sorumlusuna gönderilen şifre mesaj.

Amerikan tesislerine yönelik olduğunun ortaya çıkması ise, Amerikalıları iyiden iyiye endişelendirir. Bu durum, Amerikalıların başını uzun yıllar ağrıtabilecek türdendir ve ABD'nin tüm dış politikasını ve blok ittifakını komünizm tehdidi üzerinden oluşturduğu süreçte, Kıbrıs'ta Başpiskopos Makarios'un da zaman zaman Sovyetler Birliği'ne yakın bir siyaset izlemesiyle had safhaya çıkacaktır. Örneğin, 1953 yılında FBIS Kıbrıs Bürosu tarafından yakın takip altında tutulan Sovyetler ve Kürtçe yayınlarla ilgili istihbarat ve bilgi öncelikle Tahran ve Bağdat merkezlerine gönderilirken, Irak, Ürdün, Mısır ve Suriye'den toplanan aynı türden bilgiler de öncelikle Bağdat'taki Amerikan Büyükelçiliği'ne sevk edilir.⁴¹ Bu minvalde, Balkan coğrafyasını ilgilendiren bilgiler Atina Büyükelçiliği ve Akdeniz'le Kıbrıs hakkındaki veriler de Lefkoşa Büyükelçiliği ile paylaşılır. Bu durum, yıllar içerisinde ABD'nin komünist bir Kıbrıs görmektense, Enosis'i kabul eden bir ülke haline gelmesine neden olacaktır.

ABD de bu bağlamda enformasyon sağlayabilmek gayesiyle FBIS'i Kıbrıs'ta tesis edince, o zamana kadar değişik coğrafyalarda dinleme yapmakta olan FBIS ve BBC arasında toplanan bilgiyle ilgili bir yardımlaşma ve işbirliği söz konusu olur. CIA'e göre, "*Avrupa'daki hükümet güdümündeki radyoların artan bir şekilde parti ve hükümet yetkilileriyle propaganda görevlileri tarafından yapılan resmi yazışmaları, bültenleri, resmi açıklamaları kamuya paylaşmaya başladıklarından yabancı yayın kuruluşlarını izleme çalışması da İkinci Dünya Savaşı'ndan önce başladı.*"⁴² Tam da bu noktada atlanılmaması gereken bir husus ise, bilhassa 1960'lara gelmeden önce Karavas (Alsancak) ve Lapithos (Lapta) köylerinde ve bu köylere yakın bölgelerde Georges Grivas liderliğindeki silahlı Rum örgütü EOKA tarafından dağıtılan her türlü bildiri ve propaganda malzemesinin Karavas'taki (Alsancak) FBIS Kahire Akdeniz merkezinde görevli Kıbrıslı Rumlarca adı geçen tesiste basılıp dağıtılmasıdır.⁴³

Amerikalılar, Kıbrıs üzerinden yürüttükleri propaganda ve istihbarat çalışmalarına azami dikkat ve özeni gösterirken, bunda ne kadar haklı oldukları zaman içerisinde kendisini gösterecektir. Örneğin, Mart 1954 tarihinde Bulgaristan'da bulunan merkezden gelen Bulgar Komünist Partisi ile ilgili olan bilgi yanlış tercüme edilmiş ve durumu fark eden FBIS Kıbrıs Bürosu tarafından

⁴¹ CIA-RDP83-03097A00120080004-9 sayılı, 7 ekim 1953 tarihli "*Tasnif Dışı*" ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

⁴² Roland A. Way (1958), *The BBC Monitoring Service and Its US Partner*, s. 75.

⁴³ Halil İbrahim Salih (2013), *Reshaping of Cyprus; A Two-State Solution*, USA: Xlibris Corporation, s. 237.

düzeltilen orijinal metin Washington DC'ye gönderilmiştir.⁴⁴ İşin ilginç yanı, ortaya çıkan bu yanlış durumu BBC'nin Caversham merkezi de fark edememiştir. Aynı yıllarda, ABD'nin bu merkezinde farklı işlerde görev yapan Kıbrıslı Türkler de bulunmaktadır.⁴⁵ Örneğin, KKTC Yargıtay Başkanlığı'nda görülen 23 Mayıs 1975 tarihli bir davada, Girneli Kaptan Ali Hasan, “23 Temmuz 1955 tarihinde bekçi olarak adı geçen tesiste çalışmaya başladığını, 1,5 sene gerek bina içinde, gerekse bina dışında vardiya usulü ile gündüz ve gece bekçiliği görevi yaptığını, bir aralık binanın damında bekçilik yapılmaması hususunda bazı işçilerin şikâyeti üzerine dam üzerindeki bekçilik görevinin kısıtlandığını, 1963 yılına kadar bu şekilde bekçilik yaptığını, 1963 yılında sol kulağının sızlaması üzerine Kıbrıs'ta muhtelif doktorlara gittiğini, 22 Aralık 1964 tarihinde Viyana'ya gittiğini, İstanbul'da bir doktora başvurduğunu, fakat kulağındaki rahatsızlığın devam ettiğini ve bu konuda çok para sarf ettiğini” belirtir. Mahkeme, avukatı olmadığı için bu kişinin davasında davayı tüm yönleriyle inceler ve davalının davacının selameti için gerekli makul tedbirleri alırken salim bir çalışma sistemi idame ettirmekte kusur edip etmediği ve davacının kulak rahatsızlığının kusurlu çalışma sisteminin bir neticesi olup olmadığının ispat edilememesi nedeniyle de davayı reddeder.

Şaşırtıcı bir durum ise, 1960'lı senelerde ABD radyo timleri (ajanları) Kıbrıs'taki İngiliz istihbarat merkezleri üzerinde yoğunlaşmışken, bir taraftan da BBC'nin yayın yaptığı merkez civarında kısıklıvrak yakalanmışlardır.⁴⁶ Bu durum, Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı tarafından dünyanın her tarafında istihbarat, dinleme, gözetim ve kontrol faaliyetleri yürütülürken ortak, dost, müttefik demeden en yakın stratejik ortaklarını bile yakın markaja aldıklarını bir göstergesidir. 1989 senesine kadar ABD'nin sınırları haricindeki buna benzer istihbarat girişimleri ABD Donanma Güvenlik Grubu (*Naval Security Group*) tarafından icra edilmektedir ve burada görevli olan Amerikalılar dünya coğrafyasının değişik noktalarında 48 farklı dinleme merkezinde görev yapmaktadırlar. Amerikalıların bütün bu istihbarat çalışmalarının % 15'lik bölümüyse farkı noktalarda demirlemiş ya da seyir halindeki 90 savaş gemisi tarafından ve denizden icra edilmektedir.

⁴⁴ CIA-RDP80-0765A00120020057-0 sayılı, 19 Nisan 1954 tarihli “*Tasnif Dışı*” ibareli FBIS Londra Bürosu Şefi imzasıyla FBIS Akdeniz Bürosu/Girne adına gönderilen resmi yazışma.

⁴⁵ KKTC Yargıtay Hukuk Dairesi tarafından görülen 28 Eylül 1978 tarihli 14/77, Dava No 58/75 Girne Davası Tutanakları.

⁴⁶ *Time Out*, 21-27 Mayıs 1976.

Kıbrıs'ın stratejik önemi, böylece, bir kere daha ön plana çıkar. Çünkü özellikle Süveyş'te İngiltere ile yaşanan sorunun ardından, ABD, Doğu Akdeniz'deki mevcudiyetini daha da arttırma kararı alır ve antenlerini Sovyet Bloku yerine Ortadoğu ve Akdeniz'e çevirir. Hemen ardından Lefkoşa'nın kuzeyi, doğusu ve batısında NSA antenleri dikilmeye başlanır. Alsancak'ta Rusça ve Slav dillerini bilen yaklaşık 50 askeri personel görev yapmaktadır ve bunlar da yoğunluklarını Akdeniz'e vermeye başlar. 1965 Aralık ayında Londra ve Avusturya Bürosu'ndan gelen 5 Rus ve 2 Arap gözlemcinin katılımıyla, merkezde görev yapan gözlemci sayısı toplam 13'e ulaşır. Böylece, tesiste 9 Amerikalı, 13 yabancı ve 24 de mahalli olmak üzere 46 personel bulunmaktadır.⁴⁷ Ada sathında ise ayrıca 32 Amerikalı ve yabancı personel görev yapmaktadır. Bu süreçte Amerikalıların canını sıkı bir diğer husus ise, Aralık 1964 tarihinden itibaren Kıbrıs hükümetiyle başlayan FBIS personelinin gelecekteki statülerinin ne olacağı yönündeki görüşmelerdir. Bir yandan FBIS için gelen malzemelerin diplomatik statüde kabul edilmesi ve öbür yandan da personelin adaya getireceği malzemelerin gümrüksüz statüde kabul edilmesi konuları tartışılmaktadır. Esasında, bu konu, daha Aralık 1963 tarihinde tartışılmaya başlanmış ve FBIS personelinin tamamı Amerikan Büyükelçiliği'nde görevli diplomatik personel olarak kabul edilmiştir.⁴⁸ Bu arada, Amerikalılar, tesislerin bulunduğu arazilerin kullanılması/kiralanması amacıyla ilk etapta “*pazarlığı başlatmak amacıyla*” Amerika'nın Sesi için yaptıkları üzere 50.000 Sterlin teklif etme düşüncesindedirler.

3. Amerikan FBIS Faaliyetleri ve İnşaat Süreci

Yaklaşık 2.000 dönüm arazi için daha önce 35.000 Sterlin teklif eden Amerikalılara Makarios ve Papadopoulos'un karşı teklifi ise yıllık 350.000 Sterlin olacaktır.⁴⁹ Bu arada, yaklaşık 800 dönümlük bir araziyi satın almış ya da kiralamış olan Amerikalılar, yıllık 350.000 Sterlin ödeme yapmayı pek istememekle birlikte, Rumların ısrarcı olmaları halinde meblağı yavaş yavaş arttırma düşüncesindedirler. Amerikalıların bu süreçte Yunanistan'la bir anlaşma imzalamasının ardından, bu teklif, yıllık 105.000 Sterlin olarak kabul edilir. Yıllar içerisinde GKRY bütçesinde “*kara delik*” olarak da nitelendirilen bu ödemelerin bugün itibarıyla hâlâ bir karşılığı ve belgesi söz konusu değildir. Bu arada daha önce elde ettikleri bazı imtiyazlardan vazgeçmek istemeyen

⁴⁷ CIA-RDP83-03097A00120250001-3 sayılı, 11 Ocak 1965 tarihli “*Tasnif Dışı*” ibareli FBIS Genel Direktörü ve FBIS Akdeniz Şefi'ne gönderilen resmi yazışma.

⁴⁸ CIA-RDP RDP82-03097A00120150051-4 sayılı, 2 Aralık 1963 tarihli şifre telgraf mesajı.

⁴⁹ CIA-RDP RDP82-03097A00120150051-4 sayılı, 2 Aralık 1963 tarihli şifre telgraf mesajı.

Amerikalılar, ayrıca bazı araçların da diplomatik statüde vergisiz ve sorgusuz sualsiz adaya gelişinin önünde yaratılan engellemelerden kurtulmanın yollarını aramaktadırlar.

Bu durum, Rum basınında ise sıkça yer almakta ve sert eleştirilerle karşılaşmaktadır. Amerikalılar, bu eleştirileri önleyebilmek amacıyla 50.000'i arazi kiralanması ve 100.000-150.000 Sterlin'i de vergi/harç vb. olmak üzere Rumlara 150.000-200.000 Sterlin yıllık ödeme yapma düşüncesindedirler. Bu arada, bir başka strateji ise, bu ödemelerin peşin olarak ve 10 yıllık dönemleri kapsayacak şekilde yapılması yönündedir ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yatırım kaynaklarına ve gelişimine aktarılacağı düşünülen bu peşin ödemeler konusunda Rumların verecekleri cevap beklenmektedir.⁵⁰ Konuyla ilgili olarak ABD Lefkoşa Büyükelçisi Fraser Wilkins tarafından Makarios'a gönderilen 25 Ekim 1963 tarihli "*Tasnif Dışı*" ibareli yazıda da aynı şeyler dile getirilmektedir:⁵¹

"Kıbrıs'taki Birleşik Amerika Misyonu'nda görevli personelle ilgili yaptığımız son görüşmeyi hatırlıyorsunuzdur. Bildiğiniz üzere, Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi döneminde açılan Amerikan radyo tesislerinin göreve devam etmesi yönünde 11 Ocak 1960 tarihinde Amerikan Konsoloslugu'na gönderdiğiniz mektuba göre göreve devam ediyoruz. Mektubunuz, ayrıca adadaki tesislerin çalışmaya devam etmesi yanında, buradaki personelin de göreve devam edeceği yönündeki kararların gerekli olduğu takdirde Kıbrıs'ın özgürleşmesinin ardından ABD hükümeti ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nden birinin talebi halinde üzerinde düzenleme ve tanzim çalışması yapılabileceği esasına dayanmaktadır. Bu görüşmemize istinaden, şu anda her iki hükümetin böyle bir anlaşmanın devamı yönünde hemfikir olduklarını söylemek mümkündür. Konuyla ilgili olarak hükümetimin bu konuda ortaya koyduğu esasları şahsınıza sunmaktan şeref duyarım:

A-) Amerikan hükümeti, Kıbrıs'taki muhabere tesislerinin bu anlaşma hükümlerine göre devam ettirilmesi konusunda yetkilidir.

B-) Amerikan hükümeti, Kıbrıs'taki adı geçen bu tesislerde personel görevlendirme, bahsedilen tesislerin yönetilme ve devam ettirilmesi hususunda yetkilidir. Personel, Lefkoşa'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde, FBIS Alsancak tesislerinde ve Alayköy ile Değirmenlik'te bulunan Bölgesel Radyo Ofisi (Regional Radio Office)'nde görevlendirilecektir.

⁵⁰ CIA-RDP RDP82-03097A00120150051-4 sayılı, 2 Aralık 1963 tarihli şifre telgraf mesajı.

⁵¹ CIA-RDP RDP82-03097A00120150051-4 sayılı, 2 Aralık 1963 tarihli şifre telgraf mesajı.

C-) Amerikan hükümeti, gerekli hallerde ve karşılıklı anlaşmaya bağlı olarak ilave tesisler yanında aşağıda belirtilen tesislerin işletilmesinden de sorumludur;

- 1-) Alsancak,
- 2-) Alayköy,
- 3-) Değirmenlik.

Ç-) Muhabere tesisleriyle ilgili bir tesisi kullanmak özellikle aşağıda belirtilen hususlar anlamına gelmektedir;

- 1-) Radyo, telli/telsiz muhabere hatları, yüksek ve çok yüksek frekans, ultra yüksek frekans yayınları ve mikrodalga iletişim ağlarının kurulması, bakımı ve işletilmesiyle ilgili yetki,
- 2-) Anılan tesislerde gerekli işletim ve idari personelin görevlendirilmesi yetkisi,
- 3-) 'Yasak Bölge' tesis etme ve gerekli hallerde Amerikan personeli kullanmak suretiyle iç güvenlik tesis etme yetkisi.

D-) Amerikalı yetkililer tarafından muhabere tesisleriyle halen kullanımda olan şu anki radyo frekansları sabit kalacaktır. Önümüzdeki dönemde muhabere tesisleriyle ilgili olarak ihtiyaç duyulacak yeni radyo frekansları Amerikan hükümetince Kıbrıs hükümetinden talep edilecektir.

E-) Şu anki anlaşmayla ilgili olarak, 18 Nisan 1948 tarihinde imzalanmış olan Viyana Konvansiyonu'nun Diplomatik İlişkiler maddesinin 1. bendine uygun hareket edilecektir.

1-) a-) Diplomatik pasaport taşıyanlarla Büyükelçilik personeli olarak daha önceden tanımlanmış olan diplomatik personel⁵²,

b-) Geriye kalan personel de misyonun teknik ve idari personelidir.

2-) Yukarıda belirtilen kategoriler ve personelle ilgili dokunulmazlık ve ayrıcalıklar da Viyana Konvansiyonu'yla belirtilen haklardır.

F-) 1-) Kıbrıs'taki muhabere tesislerinin yerine bakıldığında, Amerikan Misyonu'na ait yerlerin malum tesislerle ilgili yönetim sorunlarına neden olacak kadar büyük olduğu anlaşılacaktır. Bu kapsamda, gelecekte aşağıdaki şartların yerine getirilmesi de zorunludur;

⁵² Orijinal yazıda bu ifade "diplomatic agent" olarak geçmektedir.

a-) Anılan Amerikalı personeline personel ailelerinin park cezası ve küçük trafik suçları gibi sıradan adli olaylarda herhangi bir imtiyaz ya da dokunulmazlığının olmadığını beyan ederiz.

b) Konuyla ilgili muafiyet araç ehliyetleri, taşıt kayıt, taşıt plakaları, telsiz ve TV ruhsatlarında uygulanmayacaktır;

2-) a-) Misyonda görev yapan personel ve ailelerinin resmi ve özel postalarıyla ilgili özel bir posta hizmetinin konulması karara bağlanmıştır.

b-) İdari faaliyetleri kolaylaştırmak maksadıyla misyonun idari ve işletim personeli tarafından özel posta sistemi ya da yönetim vasıtasıyla özel kullanım için alınacak malzemelerde gümrük ya da ihracat rüsumuyla ilgili hususlar Kıbrıs hükümeti tarafından yapılmayacaktır. Bu tesislerin kullanımı personel ve ailelerine tahsisli olacaktır. Bu mallar, başka birine satılmayacaktır. Bu şekilde yapılan satın alma işlemleri makul ölçülerde tutulacaktır. Bu tip malzemenin satın alınması dışında personel mahalli kaynaklardan da alışveriş yapabilecektir.

G-) 1-) Muhabere tesislerinin etkili kullanımını sağlamak üzere Kıbrıs hükümeti de aşağıda belirtilen sorumlulukları üstlenecektir;

a-) Hâlihazırda devam eden kiralama işlemleri ve özel şoförlerin çalışma şartları,

b-) Amerikan hükümeti adına/için gerekli olduğu hallerde muhabere tesislerinin sağlıklı çalışabilmesi maksadıyla ilave arazi tahsisi konusunda menfaatler,

c-) Belirtilen misyon tesislerinin ihtiyaç duyduğu ölçüde su temin edilmesi,

ç-) Adı geçen tesislere giriş çıkış konusunda serbestinin devam ettirilmesi,

d-) Yeterli ölçüde polis ve itfaiye unsuru bulundurulması,

e-) Gerekli olan hallerde bu tedbirleri almak üzere bahsedilen tesislere civar bölgeler ya da mahalli radyo istasyonlarından Amerikan menfaatine olmak üzere elektrik/elektronik müdahalelerde bulunmak,

f-) İhtiyaç duyulan hallerde anılan tesislerin etrafında gerekli güvenlik tedbirlerini almak

2-) *Anlaşmalara uygun olarak ABD hükümeti bu anlaşmanın devamı, yardımlar ve 1. paragrafta belirtilen hususlarla mülk sahiplerine yapılacak ödemeler de dâhil Kıbrıs hükümetine yıllık olarak... ödemeyi taahhüt eder.*⁵³

Hükümetim bu mektup ve cevabınızın iki ülke arasında cevabi yazınızdan itibaren 10 yıllık bir süre için bir anlaşmanın yapıldığını ve taraflardan birinin anlaşmanın bitirilmesi için bir yıl önceden bilgi vermesi gerektiğini kabul eder.”

4. FBIS Lefkoşa Tesisleri ve Faaliyetleri

Bu arada Amerikalılar tarafından istihbarat çalışmaları için Mia Milia (Hamitköy-Değirmenlik) bölgesinde ve Lefkoşa yakınlarında Yerolakkos'da (Alayköy) bugün faaliyette olmayan ev GKRY'ye nakledilen dinleme istasyonları tesis edilir. Mia Milia ve Yerolakkos dinleme istasyonları, adada egemen güç olan İngiltere'nin tamamen kontrolü, bilgisi ve müsaadesi dışında faaliyete geçmiş gizli merkezlerdir. Şüphesiz, daha sonraki süreçte İngiltere'nin bu istasyonlara yönelik bir itirazı ya da tereddüdü söz konusu değildir. Durum böyle olunca da, açılan bu tesisler konusunda, ABD, ne adada yaşayan insanlara, ne de İngiltere'ye bilgi verme ihtiyacı hissetmiştir. Bu süreçte İngiltere'ye ait Agrotur özerk askeri üs bölgesinde çalışmakta olan ABD personeli ise, özellikle Ortadoğu coğrafyasında muhtemel bir savaş çıkıp çıkmayacağı üzerine yoğunlaşmış durumdadır. Öte yandan, Amerikalılar, 1960'lı senelerde Ortadoğu coğrafyasında yaşanan sıcak çatışma ve savaş ihtimaliyle ilgili olarak adadaki Agrotur ve Dikelya özerk askeri üsleri, Alsancak, Değirmenlik ve Alayköy gibi karasal istihbarat ve dinleme merkezlerinin ateş kontrol radarı, mikrodalga haberleşmeleri, hava savunma radarları ve diğer hedefler tarafından yayılan düşük ölçekli görüntü ve ses istihbaratını tespit etmek ve bilgi arşivlemekte istenilen randımanı vermediklerini de değerlendirmektedir. Durum böyle olunca, özellikle Doğu Akdeniz'de farklı misyonlarla seyir halinde olan ABD savaş gemileri vasıtasıyla istihbarat toplama faaliyetlerine hız verilir. Bu faaliyetler, bugün de hız kesmeden devam etmektedir.

Lefkoşa'daki bütün istihbarat personeli ise, ABD'nin GKRY'deki Lefkoşa Büyükelçiliği'nde bulunmaktadır ve 1991 senesinde Körfez Savaşı esnasında bir yandan adadaki İngiltere'ye ait özerk askeri üsleri ve özellikle Agrotur'u askeri yığınak, lojistik destek ve ileri karakol

⁵³ Daha önce olduğu üzere, bu resmi yazıda da, sonrakilerde de, özellikle Annan Planı sürecinde çok tartışıldığı sırada da, ABD'nin GKRY hükümetine ne kadar ödemede bulunduğu resmi ağızlarından hiçbir şekilde ifade edilmemiştir.

bağlamında azami derecede istifada ederek kullanırken⁵⁴, bu dinleme istasyonu stratejik bir misyon üstlenmiş; bunun yanında Lübnan’da yaşanan rehine sorunu sürecinde rehinelere buldukları konumu belirleme işi de icra edilmiştir. Günümüze bakıldığında, ulusal menfaatleri bağlamında her türlü yabancı medya kuruluşları ve her türlü iletişimin takip, kontrol ve denetimi Amerikalılar için klasik bir savaş süreci işinden başka birşey değildir. 1992 senesinde NSA yönetimince “Echelon” denilen telekulak sisteminin nasıl çalıştığı konusunda, “Tanımlanmayan bir istihbarat toplama merkezi; sadece yarım saatte 1 milyon veri toplayabilir, bunlardan 6.500’ü hariç hepsini gözden geçirir ve sadece 1.000 tanesi bu konuyla ilgili olarak bir kenara konulur. Bunlardan her 10 çıktı bir analist tarafından incelenir ve tek bir rapor hazırlanır...” denilir. Teşkilatın günlük raporları 1-2 sayfayı geçmezken, en hassas davranılan bölge ise Ortadoğu coğrafyasıdır. Şüphesiz, kendi halinde bir birey için evinde istifade ettiği bilgisayarının, günlük yaşamında faydalandığı sabit telefonunun ya da adeta bir parçası haline gelmiş cep telefonunun başkalarınca takip edilip kontrol edildiğini düşünmek ve buna inanmak çok da kolay değildir. Öte yandan, bilhassa Echelon adı verilen sistem doğrultusunda George Orwell’ın “1984” adlı bilimkurgu romanı, adeta 21. yüzyıl itibarıyla yerini bulmuş ve hepsi hayata geçmiş gibidir.

2005 senesi bitiminde, ABD tarafından FBIS’in birkaç özelliğinde değişikliğe gidilince, kuruluşun adını değiştirme düşüncesi ortaya çıkar ve böylece yeni isim Açık Kaynak Merkezi olur. Burada arşivlenen bütün veriler Amerikalılarca uluslararası strateji ve siyasetin belirlenmesi amacıyla kullanılırken, eldeki bütün bu verilere muhtaç olan üçüncü ülkelere ya da ilgili taraflara da satılması söz konusu olur. 1992 senesi itibarıyla “Kıbrıs’ta CIA’nın izleme ağıının da bir parçası olan”⁵⁵ FBIS, dünya coğrafyasının her köşesinde 55 ayrı lisanda 3.500’i aşan süreli yayını, 50 değişik ülkede 29 farklı lisanda olmak üzere haftada 790 saat TV yayını kontrol altında tutmaktadır.⁵⁶

1949 senesinden bu yana en üst düzey kapasiteyle faaliyette olan merkezde 20 Temmuz 1974 tarihinde 13’ü ABD vatandaşı olmak üzere toplam 85 personel görev yapmaktadır.⁵⁷ Merkez, 20 Temmuz 1974 günü Türkiye’nin Kıbrıs Barış Harekâtı’na başlamasıyla birlikte buradaki bütün

⁵⁴ Harp Akademileri Komutanlığı (1995), *Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Yarını*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, s. 89.

⁵⁵ Brendan O’Malley & Ian Craig (1999), *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*, Londra: I.B. Taurus Press, s. 283.

⁵⁶ Kalev Leetaru (2010), “The Scope of FBIS and BBC Open-Source Media Coverage, 1979-2008”, s. 20.

⁵⁷ FBIS Foreign Broadcast Information Service Eyewitness Reports from the FBIS Mediterranean Bureau, 20-23 July 1974, Lefkoşa ve Washington DC, 18 Eylül 1974, s. 4.

çalışmalarını durdurmuş ve görevli bütün personel kıyıya yanaşan ABD donanmasına bağlı uçak gemileri vasıtasıyla önce savaş alanı dışına çıkartılmış, sonra da ABD'ye nakledilmiştir. 6 dönümü operasyonel ve destek birimiyle iki resmi konutun konuşlandığı esas merkez, 167 dönümlük kısmı ise antenlerin yerleştirildiği alan olan bu istasyon doğrudan ABD Büyükelçiliği'ne aittir.⁵⁸ Merkez, 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'taki ABD Büyükelçiliği vasıtasıyla yetkilendirilen üst düzey bir personelin sorumluluğuna devredilmiş, sonrasında da ABD donanmasından 7 deniz piyadesi ve 18 Kıbrıslı çalışanın korumasına girmiştir. Bu gruba, daha sonra büro şefi, başmühendis ve aynı merkezdeki konutta olanların aileleri de iştirak etmiştir. 20-23 Temmuz 1974 sürecinde savaşın şiddetlenmesiyle bu personel binalardan çıkamamış ve mahsur kalmışlardır. Personel binanın ABD'ye ait olduğuyla ilgili işaret, flama, bayrak asma telaşındayken, bu binaya bir havan mermisi isabet etmiş, diğer personel ise 10 kilometre mesafedeki Girne'ye gelerek Finlandiya Barış Gücü misyonundan yardım talep etmiştir. Buradaki bütün personel, daha sonra 23 Temmuz 1974 günü İngiltere'ye ait askeri helikopterlerle HMS Hermes uçak gemisine nakledilir.⁵⁹ Devonshire, Andromeda ve Hermes gemileriyle İngiliz uyrukluların ve diğer yabancıların tahliyesi konusunda, İngiltere Başbakanı Harold Wilson, *“Nereden bakılırsa bakılsın Kıbrıslı Türklerin toprakları olarak kabul edilemeyecek yerleri işgal etmeye çalışan Türk kuvvetlerinin neden olduğu bir katliam ve yağma savaşının tehdidi ile karşı karşıya kalmış olan insanları kurtarmak”* diyecektir. Savaş gemileri vasıtasıyla tahliye edilen personel, daha sonra İngiltere'ye ait Agrotur egemen askeri üssüne nakledilir. Bu personel, daha sonraki süreçte kendilerini Lübnan'ın Beyrut kentine ulaştıracak Amerikan USS Trenton uçak gemisine nakledilecektir.⁶⁰ Öte yandan, İngiltere'ye ait Hermes ve Rhyll savaş gemileri, Dikelya egemen askeri üssü açıklarında, Andromeda savaş gemisi ise İngilizlerin adadaki istihbarat merkezlerini korumak amacıyla Agrotur üssü yakınlarında seyir halindedir. FBIS'in adadaki merkezi ise en stratejik FBIS merkezlerinden birisi olarak değerlendirilmektedir ve Ortadoğu'daki pek çok yayını takip etmenin ötesinde, bilhassa SSCB hudutlarına kadar giden muazzam bir şebeke ve donanıma sahiptir.

---

⁵⁸ FBIS Foreign Broadcast Information Service Eyewitness Reports from the FBIS Mediterranean Bureau 20-23 July 1974, Lefkoşa ve Washington DC”, 18 Eylül 1974, s. 3

⁵⁹ Brendan O'Malley & Ian Craig (1999), *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*, s. 307.

⁶⁰ FBIS Foreign Broadcast Information Service Eyewitness Reports from the FBIS Mediterranean Bureau, 20-23 July 1974, Lefkoşa ve Washington DC, 18 Eylül 1974, s. 5.

FBIS Lefkoşa Bürosu, 20 Temmuz 1974 günü başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında, Girne yakınlarındaki Alsancak köyünde bulunan Amerikan tesislerinin kapatılması neticesinde, ABD hükümetinin Rum Ortodoks Kilisesi'nden 99 yıllığına kiraladığı arazide inşa edilen yeni tesislerle 17 Ağustos 1975 tarihinde açılmıştır. Esasında, Amerikalılar, Alsancak'ta bulunan tesislerini tahliye etmeye ve burada görevli personelini de Amerikan uçak gemileriyle ada dışına çıkartmaya neredeyse harekâtın başladığı ilk saatlerde başlamışlardır. FBIS Lefkoşa bürosu, esas olarak Mısır, Lübnan, Libya, Yunanistan ve doğrudan Kıbrıs adasını içine alan bir sorumluluk bölgesinde görev yapmaktadır. Bunlara ilaveten, Türkiye'dekilerin yanında İran ve Lübnan'daki gizli/yeraltı radyoları da kapsama alanına girmektedir. Ortadoğu'daki Arap radyoları da bu kapsamda görev alanı içerisindedir. Savaş, çatışma gibi kriz dönemlerinde, FBIS Lefkoşa Bürosu, Ortadoğu, Avrupa ve Rusya Federasyonu ile ilgili yayınlara ilaveten İbranice yayınları görev alanına alan Tel Aviv bürosuyla da yakın ilişki içerisindedir. Büro, şüphesiz, mütemadiyen bir sorun yumağı halinde olan Kıbrıs'la ilgili istihbarat ve bilgi aktarımı konusunda Lefkoşa'daki Amerikan Büyükelçiliği ile de yakın irtibat ve işbirliği halindedir ve büronun ana iletişim ağları da Büyükelçiliğin sahip olduğu altyapı ve iletişim ağları üzerinden yapılmaktadır.⁶¹

5. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi ve Sonrası FBIS

Adadaki Amerikan istihbaratına göre, 11 Şubat 1959 tarihinde Rum ve Kıbrıslı Türk liderler arasında Zürih'te Kıbrıs Sorunu'na yönelik kapsamlı bir mutabakata varılması sorunun bittiği anlamına gelmemektedir.⁶² Rapora göre, Başpiskopos Makarios, müzakerelerle ilgili genel memnuniyetini bildirmiştir ve muhtemelen nihai antlaşmayı da imzalayacaktır; ancak adadaki bazı terörist unsurların da içinde bulunduğu bazı uzlaşmaz Rumlar, antlaşmayı reddedip sorun yaratmaya devam edeceklerdir.⁶³ Amerikalılar ise, yeni kurulacak bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin siyasi yapısının Batı menfaatleri açısından kaçınılmaz tehlikeler barındırdığı düşüncesindedir. Buna göre, adada son derece geniş ve iyi organize olmuş komünist bir parti bulunmaktadır ve bu partinin güç kaynaklarından birisi de parti içerisinde neredeyse hiç muhalif bir sesin çıkmamasıdır. Antlaşma metnindeki ayrıntıların aktarıldığı raporda, Dışişleri, Savunma ve anayasa konularında Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın veto haklarının olduğu, adanın Yunanistan ya da Türkiye ile birleşmesinin ortadan kalktığı, bunun garantör

⁶¹ CIA FBIS Fact Sheet, 1 Eylül 1986.

⁶² CIA-RDP80-0765A00120020008-5 sayılı, 11 Şubat 1959 tarihli "Kıbrıs" başlıklı brifing notu.

⁶³ CIA-RDP80-0765A00120020008-5 sayılı, 11 Şubat 1959 tarihli "Kıbrıs" başlıklı brifing notu.

devletler olarak Yunanistan, Türkiye ve İngiltere tarafından kabul edildiği, % 70 Kıbrıslı Rumlar ve % 30 Kıbrıslı Türkler olmak üzere tek bir yasal meclisin kurulacağı, İngiliz askeri üslerinin devam edeceği ve Türkiye ve Yunanistan'a da adada küçük birer askeri güç bulundurma yetkisi verildiği de ifade edilmektedir.

Adadaki sorunun çözümüne yönelik Yunan tarafının isteğine uygun bir yolun olmayacağı gerçeği, Yunan hükümet yetkililerinin Yunanistan'a yönelik sorunları Batı ve NATO'ya yönelik tehditler olarak algılama ve yansıtma istekleri ve içeride komünist oylarda ortaya çıkan artış ve Ankara'nın iç sorunlara daha fazla yoğunlaşma arzusu ise, bu antlaşmanın imzalanmasındaki ana sebepler olarak gösterilmektedir. Amerikalı istihbaratçılara göre, ayrıca, Bağdat Paktı'nın zayıfladığı korkusuyla Türkiye'nin zayıf ya da düşman devletlerce kuşatıldığı gerçeği de Türkiye'yi Yunanistan'la stratejik bir uzlaşmaya sevk etmiştir. Aynı durum, Amerikalı istihbaratçıların hazırladığı 8 Aralık 1959 tarihli rapora da yansımış durumdadır. Buna göre, *“Kıbrıs'taki Amerikan tesislerinin devam eden operasyonlarının garanti altına alınması konusunda takip edilecek prosedür adanın gelecek Şubat ayında bağımsızlığını kazanmasının ardından Başpiskopos Makarios'un bu konudaki kararına bağlı olarak belirsizliğini korumaktadır. Esasında, Makarios, konunun Amerikalı yetkililerle Kıbrıslı liderler arasında tartışılmasını teklif etti. Daha sonra da Londra'da Türk, Yunan, İngiliz ve Kıbrıslı temsilcilerden oluşan bir müşterek komite tarafından konunun ele alınmasını ve prensip olarak ABD ve İngiltere'yle yapılmış olan hâlihazırdaki anlaşmaların devamını kabul etti. Nihai anlaşmanın detayları da Kıbrıs bağımsızlığını kazandıktan sonra Amerikalı ve Kıbrıslı Rum temsilciler tarafından müzakere edilecekti. Bununla birlikte Makarios 5 Aralık tarihinde eski pozisyonuna geri dönüş yaptı...”*⁶⁴

Bu rapora göre, FBIS Girne yakınlarında bir dinleme/izleme istasyonuna, Dışişleri Bakanlığı da Lefkoşa'da bir röle istasyonu ve *“bazı belli faaliyetlere”*⁶⁵ sahiptir. Amerikalılar, 19 Şubat 1959 tarihli Londra-Zürich Antlaşmaları'nın yeni kurulan devlete hâlihazırdaki hükümetin *“uygun yükümlülükleri”* yerine getireceği düşüncesindedir. Amerikan istihbaratına göre, Makarios ise, Amerikan *“tesislerinin”* devam eden faaliyetlerinin kendisi açısından kabul edilebilir olduğunu belirtmiş, fakat *“bu misafirperverlik”*⁶⁶ için bir ödeme yapılmasını beklediğini de eklemiştir.

⁶⁴ CIA-RDP Central Intelligence Bulletin, 2010/32 sayılı, 8 Aralık 1959 tarihli *“Çok Gizli”* ibareli rapor.

⁶⁵ CIA-RDP Central Intelligence Bulletin, 2010/32 sayılı, 8 Aralık 1959 tarihli *“Çok Gizli”* ibareli rapor.

⁶⁶ CIA'nın raporunda bu konuyla ilgili olarak verilen cümle *“Makarios has repeatedly has indicated that continued operation of these facilities is acceptable to him but has also warned that compensation for this “hospitality” will be expected.”* şeklindedir. CIA-RDP Central Intelligence Bulletin, 2010/32 sayılı, 8 Aralık 1959 tarihli *“Çok Gizli”* ibareli rapor.

Makarios'un beklenti içerisinde olduğu şeyler ve Amerikalılar bahsettikleri bu misafirperverliğin neler olduğu konusunda bu araştırmanın önceki bölümlerinde ayrıntılı bilgi verilmiştir. 6 Şubat 1960 günü ABD Ulusal Güvenlik Konseyi (*U.S. National Security Council/NSC*) de, 16 Ağustos 1960'da garantör devlet olarak Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın altına imza attığı, Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların da imzalamasının ardından tesis edilen Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik yeni bir strateji ortaya koymuştur. Buna göre, radyo istasyonlarının söz konusu olduğu dönemlerde, Konsey, Kıbrıs'taki Amerikan haberleşme istasyonlarından kesintisiz faydalanma kararı almıştır.⁶⁷ Bu kapsamda Amerikan istihbaratınca Kıbrıs'ta kullanılması gereken tesisler ise şu şekildedir,⁶⁸

“1-) Alsancak'taki FBIS izleme merkezi,

2-) Washington DC/ABD'ye bilgi aktaracak olan ve Kıbrıs adası etrafındaki geniş bir alandan yayın yapan güçlü bir verici istasyon,

3-) Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) tarafından işletilmekte olan haberleşme merkezi.”

FBIS'in yakından kontrol altına alıp gözlediği başlıklar arasında; ulusal politika, uluslararası politika, siyasi ve askeri liderler, ulusal ve uluslararası ekonomi, terörizm, acil durumlar, insan hakları, siyaset, basın-yayın faaliyetleri, teknoloji, silahlanma, barışı koruma faaliyetleri, çevre, sağlık, göç, uyuşturucu, çatışma ortamları ön sıradadır.⁶⁹ ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nce bahsedilen adadaki Amerikan haberleşme tesisleri ise, Girne Alsancak FBIS gözlem istasyonu, Kıbrıs'ın etrafından son derece güçlü alıcı ve tekrarlayıcılarla (*repeaters*) yayınları direkt Washington DC'ye gönderen bir istasyon ve NSA tarafından faaliyette olan bir haberleşme istasyonudur. Bu istasyon kanalıyla takip edilen devletler ise; İsrail (62.254), Mısır (59.810), Irak (173.234), Türkiye (81982), İran (170.214), Filistin'dir (110.829).⁷⁰ Bölge ülkeleri dışında, Japonya (216.446), Güney Kore (152.083), Fransa (145.677), Sırbistan Karadağ (143.009), İngiltere (93.609), Hindistan (74.019), Almanya (66.887) ve İtalya (54.091) da söz konusudur.

Bu arada, *BBC* İzleme Servisi Başkanı J. T. Campbell ise adaya ziyaretten yeni dönmüştür ve Washington DC'deki FBIS merkezine gönderdiği 23 Haziran 1960 tarihli yazısında, özellikle

⁶⁷ Makarios Druşotis'ten aktaran: *Politis*, 7 Mayıs 2006.

⁶⁸ Makarios Druşotis'ten aktaran: *Politis*, 7 Mayıs 2006.

⁶⁹ Kalev Leetaru (2010), “The Scope of FBIS and BBC Open-Source Media Coverage, 1979-2008”, s. 23.

⁷⁰ Parantez içinde verilenler, 1994-2004 sürecinde bu devletlerden sağlanan verilerdir. Bu süreçte Rusya 478.817 ve Çin de 466.682 kaynakla ilk iki sıradadırlar. Bakınız; Kalev Leetaru (2010), “The Scope of FBIS and BBC Open-Source Media Coverage, 1979-2008”, ss. 27-28.

Girne merkezli işbirliği ve dayanışmadan son derece memnun olduğunu, son olarak Washington DC'den gönderilen Kıbrıs konulu yazıdan pek bir şey anlamadığını, ortadaki muğlaklığın düzeltilmesi gerektiğini, “*sahada*” İngiliz-Amerikan işbirliğinden son derece memnun olduğunu, sahadaki yakınlık ve etki gücünün son ziyaretinde kendisini son derece derinden etkilediğini, herhangi bir değişikliğe gidilmesi durumunda bunun her iki ülkenin çıkarlarına uygun olmayacağı kanaatinde olduğunu belirtir.⁷¹ Bu konuda daha sonra herhangi bir değişikliğe gitmek söz konusu olmayacaktır. Nitekim, İngiltere ile ABD, daha önce üzerinde uzlaşmaya vardıkları anlaşma uyarınca işbirliğine devam ederler. 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanının ardından bir süre sonra Amerikan Başkonsolosu da seçilen Taylor Belcher, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Başpiskopos Makarios'u ziyaret ederek, FBIS'in adadaki faaliyetleri konusunda onu bilgilendirir ve ABD hükümetinin bilgi paylaşımı karşılığında Makarios'a bir takım ekonomik kazanç ve destek konusunda hazır olduğunu ifade eder.⁷² Makarios ise, 22 Ekim 1959 günü kalem aldığı bir yazıyla, tesis edilecek 2.000 kişilik Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusu'nun silah ihtiyacının ABD yönetimince karşılanmasını ister; ancak bu talep ABD yönetimince kabul görmez. Bu arada, ABD yönetimi, her ne kadar askeri destek anlamında isteksiz olsa da, iki ülke arasında bir işbirliği programına hazır olduğunu da açıklar. Bu süreçte ABD-Kıbrıs Cumhuriyeti ilişkileri bir süre son derece ılımlı ve yapıcı bir seyir izler. Bu bağlamda, Makarios ABD'yi ziyaret eder ve ardından ABD Başkanı John Fitzgerald Kennedy ile görüşür. Müteakiben, ABD Başkanı John F. Kennedy'nin Dallas'ta suikasta kurban gitmesiyle ABD Başkanı olan Başkan Yardımcısı Lyndon Johnson da iade-i ziyaretle Kıbrıs'a gelir.

6. Kıbrıs Cumhuriyeti ve Akritas Planı

ABD, bu arada Yunanistan kanalıyla Amerikan CIA modelini uygulayarak Kıbrıs Cumhuriyeti merkezi istihbarat teşkilatı KYP'yi (Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών) Yunanistan üzerinden organize eder, finansal destek sağlar ve Akritas Planı denilen illegal yapılanmanın başındaki İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis'e de altyapıdan ekipman teminine, bilgi ve istihbarat toplamadan gözleme varıncaya kadar her türlü desteği vermekten kaçınmaz. Aynı süreçte Makarios da Yorgacis'i de yanına alarak, adada Amerikalılar tarafından oluşturulan istihbarat merkezlerinin faaliyetlerine ses çıkarmaz, itiraz etmez ve olup bitenleri sadece seyretmekle

⁷¹ CIA-RDP80-0765A00120050025-2 sayılı, 23 Haziran 1960 tarihli, BBC İzleme Servisi Başkanı imzasıyla FBIS Washington DC merkezine gönderilen resmi yazı.

⁷² Makarios Druşotis'ten aktaran: *Politis*, 7 Mayıs 2006.

yetinir. Öte yandan, 1959 Londra ve Zürih Anlaşmaları'nın ardından Kıbrıs'ta garantör devlet olan İngiltere de, Dikelya ve Agrotur askeri üslerini özerk bir yapıya sokar. Kıbrıs adasının 254 kilometrekarelik kısmını teşkil eden % 2,7'lik alandaki İngiliz üs bölgelerinde, dönemsel olarak 10.000 askeri personele kadar çıkan bir güç söz konusudur. Her iki üste, bugün itibarıyla toplam 2.668 Kıbrıslı Türk ve Rum personel de bulunmaktadır. 1948 yılında Filistin bölgesinden, 1954 yılında da Süveyş'ten çekilen ve o tarihe kadar Kanal bölgesinde yaklaşık 80.000 kişilik bir askeri güç bulunduran İngiltere'nin kelime dağarcığına “*son derece belirsiz ve karmaşık bir iş olan*” ve “*acil ve önemli*” sıfatlarını üzerinde taşıyan Kıbrıs adası da girer. Bütün bunlar yaşanırken, Amerikan stratejisi ise çok önemlidir; ancak net bir tavır da belli değildir. ABD'nin bakış açısında, genellikle Kıbrıs üzerinde hangi ülkenin bayrağının dalgalandığı hususu çok da önemli olmamakla birlikte, ABD'ye ve Batı Bloku'na yakın bir ülkenin saflarında olması gerektiği görüşü ağır basmaktadır.

Bütün bunların ardından, dönemin Kıbrıs hükümeti de herhangi bir özel anlaşma veya herhangi bir finansal tazminat talebi olmadan Kıbrıs'taki telekomünikasyon istasyonlarının faaliyetlerine itiraz etmez. 21 Aralık 1963 günü Kıbrıslı Rumların İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis yönetiminde “*Akritas Planı*”⁷³ denilen ve Kıbrıs'ta bütün Kıbrıslı Türkleri ortadan kaldırmayı ve adayı tamamen bir Yunan adası yapmayı planladıkları saldırıların başlamasıyla, Makarios-ABD ilişkileri de gerginleşmeye başlar. Irk, dil, din ayrımı gözetmeksizin ülkesinde yaşayan herkesin mal, can ve namus güvenliğini sağlamakla yükümlü olması beklenen Kıbrıs Cumhuriyeti İçişleri Bakanı Yorgacis'in⁷⁴ silahlandığı eski EOKA'cılarının saldırılarının ardından, tansiyon, 21 Aralık 1963 Cuma günü 02.00'de iyice yükselir ve 2 masum ve silahsız Kıbrıslı Türk hayatını kaybeder.⁷⁵ 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın imzalanmasından sonra, Atina'da yayımlanmaya başlayan ve Atina'dan Kıbrıs'ta bulunan EOKA mensuplarına gönderilen 21 Nisan 1966 tarihli *Patris* gazetesinde ana hatlarıyla yayımladığı bir plan meydana çıkar. Buna göre,

⁷³ Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi (KGMA). K-4709.1964.9-4/1 Kıbrıs. Adnan Öztrak'ın Kıbrıs'a Ait Notları ve Emirleri Dosyası. Ayrıca bakınız; Rauf R. Denктаş (1997), *Rauf Denктаş'ın Hatıraları, Cilt V*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, s. 260.

⁷⁴ 1955 yılına kadar Kıbrıs Ticaret Odası'nda çalışan ve o tarihte EOKA'ya katılmak için görevinden ayrılan eski İçişleri Bakanı ve EOKA'nın gemi azya alıp bütün Kıbrıs'ı kan gölüne çevirdiği 1955-1958 yıllarının, 1959-1963 ve Türklere karşı katliamların doruk noktasına çıktığı 1963 sonrasında başrol oyuncusu Polikarpos Yorgacis de, kaderin bir cilvesi olarak, döktüğü kanda boğulmuştur. İngiliz askerlerince EOKA'ya karşı yapılan harekâtlarda üç kere yakalanmasına rağmen daha sonra Makarios'u taşıyan helikoptere ateş açmak ve suikast suçlamasıyla yakalanmıştır. Daha sonra da Hermes Operasyonu olarak isimlendirilen bir operasyonla, 15 Mart 1970 tarihinde Mia Milya (Değirmenlik) yolunda bir otomobilin içinde kendi iç hesaplaşmalarının bir sonucu olarak pusuya düşürülerek muhafızıyla beraber öldürülmüştür.

⁷⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA).030.01.64.394.29.

EOKA liderlerinden Polikarpos Yorgacis'ten Cumhurbaşkanı Makarios'a, Nikos Sampson'dan Glafkos Klerides'e kadar birçok kişinin kanlı katliamlardan sorumlu olduğu, adını bir 9. yüzyıl Bizans destanından alan “*Akritas Planı*” için düğmeye basılır ve ada kan gölüne döner. Bundan sonra, Makarios ise, ABD'ye yönelik görmezden gelme ya da destekleme faaliyetlerinden uzaklaşır ve Bağlantısızlar Grubu ve Sovyetler Birliği yönünde bir tavır ortaya koyar ve Sovyetlerle dostluk anlaşmaları imzalayan Mısır gibi Ortadoğu ülkeleriyle yakınlaşır.⁷⁶ Böylece, Makarios, 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti devletini Garanti ve İşbirliği Antlaşması dışına çıkartma kaygısı içerisindeydi. Böylece, Makarios, biraz da gönülsüz imzaladığı kuruluş ve garantörlük anlaşmalarından uzaklaşmak isterken, ABD başta olmak üzere İngiltere, Türkiye ve Yunanistan ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devamından yanadır.

7. Bizim Çocuklar Meselesi ve FBIS

“*Bizim Çocuklar*” ifadesi, Türk siyasi hayatına ilk defa gazeteci Mehmet Ali Birand'ın “12 Eylül; Saat 04.00” isimli kitabıyla girmiştir. Buna göre, 12 Eylül askeri darbesi sürecinde dönemin CIA Türkiye masası istasyon şefi Paul Henze, askerî müdahaleyi haber aldığı anda, kendisine bu haberi ulaştıran diplomatın “*‘Our boys have done it’ – ‘Bizimkiler yaptı’* veya *‘Bizim çocuklar işi bitirdi’*” şeklindeki konuşması söz konusu darbeye ilgili olarak ABD'nin rolünü de tartışmaya açık hale getirmiştir. Amerikalıların Türk siyasi hayatının içine girip “*Bizim çocuklar*” şeklindeki yaklaşımı yıllar boyunca konuşulup tartışılmıştır. Öte yandan, 19 Mayıs 2011 tarihinde vefat eden Paul Henze, 2003 yılında bir Türk gazetesine verdiği demeçte, “*Bizim çocuklar işi başardı*” sözlerinin kendisine ait olmadığını, tam tersine Mehmet Ali Birand'ın uydurması olduğunu belirtmişse de, Birand'ın 1997'de Henze ile yaptığı görüşmenin sesli ve görüntülü kayıtlarını yayımlamasıyla, dönemin ABD Başkanı Jimmy Carter'a ulaştırılan bu haberle ilgili durum anlaşılmıştır. Aynı şekilde İngiliz yayın kuruluşu BBC de, 2011 yılında Bilgi Edinme Yasası kapsamında yapılan bir başvuru üzerine gizliliği kaldırılan 12 Eylül 1980 darbesine ilişkin ABD Dışişleri Bakanlığı belgelerini üç günlük bir yazı dizisi ile yayımlamış ve bu durumu teyit etmiştir.

Yıllar sonra ortaya çıkan bir başka belge ise, ABD'nin FBIS ve CIA aracılığıyla Kıbrıs'ta da “*Bizim çocuklar*” olarak adlandırdığı kişilerin varlığını ortaya koymaktadır ve kıtasal güç olarak Amerika'nın bu taktiği dünyanın farklı coğrafyalarında farklı menfaat hesaplarıyla yapmaya

⁷⁶ Brendan O'Malley & Ian Craig (1999), *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*, s. 196.

devam etmektedir. FBIS tarafından hazırlanan 10 Aralık 1985 tarihli ve FBIS-0503/85 sayılı belgeye göre, GKRY’de seçim öncesi verilen bazı demeçlerde Amerikan karşıtlığı söz konusudur; ancak FBIS, bu durumu, “*Bereket versin bizim çocuklar kazandı*’ – ‘*Fortunately our boys won*” cümlesiyle özetler:⁷⁷

“1-) AKEL, Kipriyanu’yu DİKO ile AKEL arasında Başkan Reagan’ın talebiyle Aralık 1984 tarihinde yazılan ‘minimum programı’ sonlandırmakla suçladı. AKEL, Kipriyanu’ya ayrıca Amerikan helikopterlerine Larnaka’da ve Lefkoşa’daki FBIS merkezinde kolaylık tesisleri sağlamakla ilgili de saldırdı. Kipriyanu ise, Reagan’ın böyle bir talebi olduğunu inkâr etti ve hükümetin helikopterlere anılan tesisleri sağlamasıyla ilgili kararını da savundu...”

2-) Komünist AKEL Partisi lideri Papaionnou ise, Başkan Kipriyanu’yu 5 Aralık tarihinde AKEL’le olan 1984 tarihli ‘minimum program’ anlaşmasını Başkan Reagan’dan gelen bir mektuba istinaden bozmakla suçladı. AKEL’in resmi yayın organı olan Haravgi’deki 6 Aralık tarihli bir habere göre, AKEL, Kipriyanu’yu ayrıca Reagan’la komşu Lübnan halkına yönelik bir müdahalede kullanılmak üzere Larnaka’daki tesisleri kullandırmak üzere gizli bir anlaşma yapmakla da suçladı. Gazete, Kipriyanu’yu ayrıca ABD’ye Lefkoşa’da gizli bir radyo istasyonu (Yeni FBIS tesisleri) kurması için müsaade etmekle de suçladı. Gazete, Kipriyanu’dan buna karşılık Amerikalılardan ne kopardığını açıklamasını da talep etmiştir.

3-) Başkan Kipriyanu, 5 Aralık tarihinde AKEL’in ‘minimum programın’ iptaliyle ilgili suçlamalarına ve DİKO’nun resmi yayın organı Eleftherotypia’nın ve Cyprus Mail gazetelerinin Amerikan hükümetiyle ‘sözde gizli anlaşmaları’ suçlamalarına cevap verdi. Kipriyanu, suçlamaları ‘utanmazca yalanlar’ olarak nitelendirdi. Kipriyanu, ayrıca, AKEL’le işbirliğinin bitmesinin sadece AKEL yönetimin Kıbrıs meselesindeki kabul edilemez yaklaşımları olduğunu belirterek, ‘Komşumuz Lübnan’a yönelik müdahalede kullanılmak üzere NATO ülkelerine tesis kolaylığı sağlamak için yapılan gizli anlaşmalar yoktur.’ dedi. FBIS merkeziyle ilgili olarak da, Kipriyanu, merkezin sadece mahalli radyo yayınlarını kaydetmek için var olduğunu, sömürge döneminden bu yana görevde olduğunu ve 1960 antlaşmalarıyla operasyonlarının devamına karar verildiğini de belirtti...”

Çok net anlaşılabilir bir husus, ABD’nin sömürge döneminden bu yana Kıbrıs’ta varlığını sürdüren, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti sürecinde ve sonrasında da faaliyetlerine devam eden bu tesisleri, gerek

⁷⁷ CIA FBIS tarafından hazırlanan 10 Aralık 1985 tarih ve FBIS-0503(5 sayılı “Tasnif Dışı” ibareli şifre mesaj.

GKRY içerisinde ve gerekse strateji/güvenlik bağlamında uluslararası camiada tartışılmaya devam edecektir. Şüphesiz, Amerikalılar bütün bu faaliyetleri için Kıbrıs'ta da “*bizim çocuklar/our boys*” olarak ifade edecekleri üst düzey şahsiyetleri bulmaya ve kullanmaya devam edeceklerdir.

Sonuç

1950'li yıllarda dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından “*yönünü İskenderun Körfezi'ne dönmüş bir uçak gemisine*” benzetilen Kıbrıs adası, bugün konjonktürel değişikliklerle de en az 50 uçak gemisi değerindedir. ABD'den Rusya Federasyonu'na, Çin'den Fransa'ya kadar askeri güçlerini bu bölgeye yığmış ülkeler, daha Birinci Dünya Savaşı sürecinde İngiltere'nin Fransa ve İtalya'yı da yanına alarak bölgede tesis ettiği Doğu Akdeniz Özel İstihbarat Bürosu (*Eastern Mediterranean Special Intelligence Bureau/EMSIB*) gibi bugün de aynı istihbarat faaliyetlerine Londra merkezli GCHQ (*Government Communication Headquarters*) ve Washington DC merkezli NSA (*National Security Agency*) desteğiyle Echelon üzerinden yürütmeye devam etmektedir. Bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte, bu istihbarat faaliyetlerinin en büyük kısmını ise espionaj (*espionage*), yani sanayi casusluğu oluşturmaktadır. Bütün bu yasal/gayri yasal girişimlere destek sağlayan organizasyonlardan birisi ise FBIS olmaktadır ve Doğu Akdeniz coğrafyasında FBIS Kıbrıs ayağı GKRY üzerinden faaliyetlerini aralıksız sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

1. Arşivler

- ABD Foreign Broadcast Information Service (FBIS) Arşivi.
- ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) Arşivi.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA).
- Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi (KGMA).

2. Kitaplar

- Denктаş, Rauf R. (1997), *Rauf Denктаş'ın Hatıraları, Cilt V*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Harp Akademileri Komutanlığı (1995), *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Yarını*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Leetaru, Kalev (2010), "The Scope of FBIS and BBC Open-Source Media Coverage, 1979-2008", *Studies in Intelligence*, Cilt 54, Sayı: 1, Mart 2010, ss. 17-35.
- O'Malley, Brendan & Craig, Ian (1999), *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*, Londra, I.B. Taurus Press.
- Salih, Halil Ibrahim (2013), *Reshaping of Cyprus; A Two-State Solution*, USA: Xlibris Corporation.
- Way, Roland A. (1958), *The BBC Monitoring Service and Its US Partner*, Washington DC: CIA Historical Review Program.

3. Süreli Yayınlar

- *Eleftheria*
- *Politis*
- *Studies in Intelligence*
- *Time Out*

4. Diğer Kaynaklar

- Campbell, Duncan (2000), *Signals Intelligence and Human Rights-the Echelon Report*, Washington DC: Electronic Privacy Information Center.
- KKTC Yargıtay Hukuk Dairesi tarafından görülen 28 Eylül 1978 tarihli 14/77, Dava No 58/75 Girne Davası Tutanakları.
- FBIS Foreign Broadcast Information Service Eyewitness Reports from the FBIS Mediterranean Bureau, 20-23 July 1974, Lefkoşa ve Washington DC, 18 Eylül 1974.